

บทที่ 7

บทสรุป และอภิปรายผล

วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของรายการน่าจะเป็นการคงไว้ซึ่งอุดมการณ์รัฐไทย คือ คงไว้ซึ่ง 3 สถาบันหลัก ได้แก่ ชชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งเห็นได้จากการที่รายการให้ความสำคัญกับทั้ง 3 สถาบันตลอดมาในช่วงเวลา 1 ปีที่รับปรุงรายการมาก โดยมีทั้งรายการที่เปิดโอกาสให้พระสงฆ์ที่เป็นที่นับถือเลื่อมใสของประชาชนได้มาเทศนา สั่งสอนผ่านทางรายการ และในขณะเดียวกัน รายการเฉลิมพระเกียรติก็มีอยู่เสมอเหมาะสมตามวาระและโอกาสพิเศษวันต่าง ๆ หรือสถาบันชาติก็เป็นการทำให้ประชาชนได้รู้จักและเข้าใจการทำงานของรัฐบาลและระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็นหลักในการปกครองประเทศ

จากเนื้อหาทั้งหมดจะพบว่า เป็นเรื่องของ การประชาสัมพันธ์มากกว่า เรื่องของปัญหาบ้านเมืองที่แท้จริง คือ เรื่องเบา ๆ หรือทั่วไป ๆ ไปมากกว่าพูดถึงปัญหาอย่างแท้จริง ถ้ามีการพูดถึงปัญหาบ้างก็ไม่ลงลึก พูดอย่างกว้าง ๆ และผิวเผิน (เมื่อเทียบกับรายการหลังรสช. ยึดอำนาจ) ตลอดจนหลีกเลี่ยงปัญหาการเมืองโดยตรง เห็นได้จากในช่วงเวลาที่เกิดปัญหาทางการเมืองหรือความวุ่นวายทางการเมืองหรือการกระทบกระทั่งระหว่างรัฐบาลกับทหาร ทั้ง ๆ ที่เป็นของกองทัพก็ ผิดกับวิหิตที่ออกมาโจมตีรัฐมนตรีบางคนโดยตรงและเด่นชัด รายการนี้ไม่ได้หยิบยกเอามาพูดถึง กลายเป็นรายการเบาเบา หรือถ้าจะมีบ้างก็เป็นรายการในลักษณะที่เปิดโอกาสให้รัฐมนตรีที่รับผิดชอบมาตอบข้อซักถาม ซึ่งการซักถามก็ไม่ได้ลงลึกหรือขุดคุ้ย ไม่กระทบปัญหาถ้าจะโดนก็หยุดแค่นั้น เนื่องจากขั้นตอนการผลิตรายการอยู่ภายใต้การควบคุม และกำหนดมาเรียบร้อยแล้ว ตั้งแต่ขั้นผู้ส่งซึ่งเป็นข้อจำกัดที่ทำให้รายการไม่สามารถให้อะไรได้มากอย่างที่ควรจะเป็น ไม่ได้ก่อให้เกิดความเข้าใจอย่างแท้จริง คือ เป็นไปอย่างผิวเผิน เนื่องจากเนื้อหาและบริบทของรายการ รวมทั้งปัจจัยเกี่ยวกับผู้ส่ง ซึ่งเป็นสถาบันหนึ่งของรัฐ ทำให้รายการนี้จึงเป็นการประนีประนอมกันระหว่างกลุ่มชนชั้นนำที่มีบทบาทในการเมืองการปกครองของไทย และมีอำนาจศักยภาพในด้านข้อมูลข่าวสาร ทำให้เกิดการเสี่ยงการกระทบกระทั่งและแบ่งสรรประสานผลประโยชน์กันระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้

ทหาร ซึ่งเป็นเจ้าของรายการโดยตรง และอยู่ในฐานะผู้ส่งสาร การประกาศจุดยืนว่าจะไม่ยุ่งเกี่ยวทางการเมืองเห็นได้จากไม่นำเรื่องเกี่ยวกับทหาร ความคิดของนายทหารในกองทัพในเรื่องใดเรื่องหนึ่งมาออกอากาศในรายการ ยกเว้นตอนทหารเกณฑ์-การเกณฑ์ทหาร ซึ่งเป็นเรื่องทั่ว ๆ ไป ไม่ได้แสดงท่าทีอะไรเป็นพิเศษทั้งที่สามารถทำได้เพราะเป็นเจ้าของสื่อ และเป็นผู้จัดรายการนี้ขึ้นมา ซึ่งอาจจะเป็นเพราะต้องการให้ประชาชนเห็นว่าทหารไม่แทรก

แข่งทางการเมืองและไม่ต้องการเข้าไปมีบทบาททางการเมือง รายการสนทนาปัญหาบ้านเมืองก็ไม่ได้เป็นกระบอกเสียงของกองทัพ จะเห็นได้จากการใช้ชื่อคณะกรรมการจัดรายการสนทนาปัญหาบ้านเมืองแทนการระบุชื่อว่ามีใครเป็นคนจัดทำบ้าง เป็นการสร้างภาพให้เห็นว่ากองทัพมีความเป็นกลาง เหตุทูลสถาบันสูงสุดและยึดมั่น ในระบอบประชาธิปไตย โดยการเปิด โอกาสให้รายการเป็นเวทีแสดงความคิดเห็นระหว่างรัฐบาลกับประชาชน

อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงแล้ว กองทัพหรือสถาบันทหารก็ได้วางขอบเขตและเงื่อนไขของรายการไว้ไม่น้อย เช่น การเชิญวิทยากรหรือผู้ดำเนินรายการจะต้องไม่เป็นบุคคลที่มีความคิดขัดแย้งกับทหาร เป็นต้น และถึงแม้เนื้อหาโดยรวมของรายการจะมีแต่เรื่องของรัฐบาลและหน่วยราชการ ผู้ที่เป็นตัวแทนในเรื่องนั้น ๆ ก็ต้องใช้ความสามารถเฉพาะตัวในการตอบข้อซักถามอยู่ไม่น้อย ดังนั้นถ้าพูดไม่มา เชื่อถือ หรือคุณแล้วไม่รู้เรื่อง ภาพพจน์ของผู้พูดก็เสียไปเองโดยปริยาย

ดังนั้นสิ่งที่ทหารได้รับจากการจัดทำรายการนี้ที่เป็นไปได้ก็คือ การสร้างภาพให้เห็นว่าทหารเป็นเพียงกลไกหนึ่งของรัฐ และคอยให้การสนับสนุนต่อกิจการของรัฐ ไม่เข้าไปแทรกแซงการบริหารงานของรัฐบาล บ่อยๆให้เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ปกครองประเทศ

นักการเมืองและพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาล พรรคการเมืองถือเป็นกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองกลุ่มหนึ่งที่อยู่ในรูปองค์กรที่มีระเบียบแบบแผน เพื่อให้ได้รับความสนับสนุนจากประชาชน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้คือการได้รับเลือกตั้งให้เข้าไปมีสิทธิมีเสียงในสภา ซึ่งถ้าพรรคใดได้รับเลือกจะมีเสียงข้างมากในสภาก็จะสามารถจัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศได้ แต่เท่าที่ผ่านมาในประวัติศาสตร์การเมืองไทย ยังไม่มีพรรคการเมืองใดสามารถครองเสียงข้างมากในสภาและจัดตั้งรัฐบาลได้โดยลำพัง ดังนั้นรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นชุดใดจึงประกอบด้วยหลายพรรคการเมืองที่มาร่วมตัวกันจัดตั้งเป็นพรรครัฐบาลและคัดเลือกรัฐมนตรีมาบริหารงานต่อไป ซึ่งนักการเมืองของแต่ละพรรคต่างก็พยายามรักษาคะแนนเสียงของตนไว้โดยเฉพาะพรรครัฐบาลเพื่อที่ว่าในการเลือกตั้งครั้งต่อไปจะได้กลับมาครองตำแหน่งที่ต้องการ

ดังนั้นสำหรับนักการเมือง การสนับสนุนจากประชาชนเป็นสิ่งสำคัญ การหาเสียง การรักษาภาพพจน์ที่ดีทั้งของตนเองและพรรคการเมืองที่สังกัดจึงเป็นเรื่องที่นักการเมืองจำเป็นต้องมี โดยเฉพาะเมื่อเข้าร่วมรัฐบาลและมีโอกาสแสดงผลงานทั้งที่ดีและทางลบได้ง่าย และเมื่อมีเรื่องที่สะเทือนหรือส่งผลกระทบต่อภาพพจน์ของตนก็จะส่งผลต่อพรรคร่วมรัฐบาลนั้น ๆ รวมทั้งส่งผลต่อเสถียรภาพของรัฐบาลทั้งคณะด้วย จึงต้องมีการแก้ภาพพจน์ดังกล่าวด้วยวิธีการต่าง ๆ รายการสนทนาปัญหาบ้านเมืองก็เป็นเวทีหนึ่งที่นักการเมืองและพรรค

การเมือง ใช้เป็นที่หาเสียงและรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มไว้ เช่น กรณีของพลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ ในตอนปัญหาและการแก้ไขการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า เป็นต้น และในอีกหลาย ๆ ตอนที่รัฐมนตรีซึ่งเป็นวิทยากรได้กล่าวถึงความตั้งใจดี มาตรการต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหา และความเป็นนักการเมืองที่รับใช้ประชาชน เช่น ตอนการแก้ไขปัญหาทางด้านการเงินของประเทศ ความเป็นพวกเดียวกันด้วยการใช้คำหรือสำนวนแสดงความรู้สึกสนิมเกล็ด หรือในบางตอนก็เป็นการเปิดโอกาสให้พรรคการเมืองมาเสนอนโยบาย และหาเสียงโดยตรงคือ ตอนพบผู้สมัคร สส.กทม. เขต 2

รัฐบาล ในปัจจุบันนี้ ประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยถือว่า พรรคการเมืองที่ได้รับเลือกจากประชาชนมากที่สุด จะเป็นผู้จัดตั้งรัฐบาลขึ้นบริหารประเทศ การบริหารประเทศนั้น รัฐบาลต้องใช้งบประมาณซึ่งได้มาจากภาษีอากรที่เก็บจากประชาชน ประชาชนจึงต้องการทราบและมีสิทธิที่จะทราบด้วยว่ารัฐบาลได้นำเงินภาษีอากรเอาไปใช้ทางใดบ้าง เหมาะสมหรือไม่ และประชาชนจะเป็นผู้ตัดสินใจว่าในการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรในครั้งต่อไป สมควรที่จะเลือกพรรคการเมืองใดเข้ามาจัดตั้งรัฐบาลต่อไป

ดังนั้น รัฐบาลทุกรัฐบาลจึงต้องพยายามสร้างความรู้สึกอันดีระหว่างรัฐบาลกับประชาชนทั่วประเทศ ซึ่งก็คือการประชาสัมพันธ์ในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งรายการสนทนาปัญหาบ้านเมืองมีเนื้อหาล้วนใหญ่เป็นการประชาสัมพันธ์ทั้งในแง่ของผลงาน กิจกรรม หน่วยงานต่าง ๆ เพื่อสร้างความศรัทธาเชื่อถือ ตลอดจนความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลกับประชาชนในชาติ

นอกจากนี้ ในเวลาที่เกิดปัญหาที่กระทบต่อความมั่นคงของรัฐบาล ผู้แทนฝ่ายรัฐก็อาจจะออกมาชี้แจง อธิบายให้ประชาชนเห็นว่ารัฐบาลไม่ได้นิ่งนอนใจ เป็นการโหม่งน้ำใจให้ เห็นว่าปัญหานั้นไม่มีอะไรเพื่อรักษาเสถียรภาพและความชอบธรรมในการปกครองประเทศให้อยู่ต่อไปถือเป็นการควบคุมสังคม โดยการสอดแทรกอุดมการณ์ที่เอื้อต่อการปกครอง เป็นการย้ำหรือเน้นกรอบในการตีความให้ไปในทิศทางเดียวกัน โดยปราศจากความคิดเห็นที่โต้แย้งจากฝ่ายตรงข้ามเพราะไม่เปิดโอกาสให้ บุคคลที่มีความคิดเห็นตรงข้ามเข้ามามีบทบาทในรายการ และวิทยากรเองก็มีความเห็นไปในทำนองเดียวกันหมด ซึ่งจากการที่เจ้าของรายการเป็นเจ้าของสื่อจึงสามารถเลือกวัน เวลา และสถานที่ออกอากาศได้ในลักษณะที่น่าจะมีประสิทธิผลมากที่สุด เนื่องจากมีกลุ่มผู้ชมหลากหลาย และจำนวนมาก

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาโดยรวมและเปรียบเทียบแล้วพบว่ากลุ่มชนชั้นหน้าที่ได้ประโยชน์จากรายการนี้มากที่สุดกลับไม่ใช่รัฐบาล หรือพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลซึ่งเป็น

เจ้าของเรื่องที่น่าเสนอ แต่กลับเป็นเจ้าของรายการ หรืออีกนัยหนึ่งคือสถาบันทหารซึ่งได้วางกรอบและแนวทางในการจัดรายการที่เอื้ออำนวยต่อสถานภาพของตนภายใต้รูปแบบและเนื้อหาที่แสดงให้เห็นถึง "ปัญหาของรัฐบาล" ประกอบกับการนำเสนอรายการที่ขาดประสิทธิภาพ ไม่เกิดผลในด้านผู้รับ เพราะขาดความน่าสนใจและถูกมองว่าเป็นเรื่องไกลตัว ในขณะที่วิทยุทหารซึ่งเป็นเจ้าของรายการก็ได้อาศัยรายการนี้แสดงจุดยืนและอุดมการณ์ของสถาบันในเรื่องของการเทิดทูนสถาบันหลักของชาติ รักประชาธิปไตย ไม่ยุ่งเกี่ยวแทรกแซงทางการเมือง และแสดงให้เห็นว่าทหารในฐานะเจ้าของสื่อสามารถที่จะใช้รายการ หรือชื่อที่อยู่ในครอบครองเพื่อสนับสนุนรัฐบาลหรือลดความน่าเชื่อถือ ความสนับสนุนเมื่อใดก็ได้ตามต้องการ

ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะ

เนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้แนวความคิดทางสัญวิทยาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ความหมายของตัวบทหรือเนื้อหาของสาร บางครั้งการวิเคราะห์และตีความหมายที่ซ่อนอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งภาษาพูด ภาษากาย ตลอดจนองค์ประกอบนานาประการอาจเกิดปัญหาความน่าเชื่อถือถ้าปราศจากหลักฐานมายืนยัน ซึ่งในส่วนนี้เทปรายการสนทนาปัญหาบ้านเมืองจะเป็นสิ่งที่จะช่วยสนับสนุนผลการศึกษาให้เห็นชัดเจนมากขึ้น อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าเสียดายว่าเทปรายการที่นำมาเป็นข้อมูลหลักขาดความสมบูรณ์และไม่ได้เป็นประชากรทั้งหมดอย่างที่ควรจะเป็น เนื่องจากไม่สามารถติดตามเทปรายการที่ออกอากาศไปแล้วได้ครบหมด การขอความอนุเคราะห์จากทางสำนักงานคณะกรรมการจัดรายการสนทนาปัญหาบ้านเมือง แม้จะได้รับความร่วมมือให้นำเทปออกมาศึกษาได้ แต่เทปบางส่วนได้รับคำชี้แจงว่าสูญหายหรือยังมีได้รับคืน นอกจากนี้ในเรื่องของแหล่งข้อมูลนั้นก็พบปัญหาและข้อจำกัดในเรื่องของหน่วยงานหรือสถาบันราชการที่หลายต่อหลายเรื่องเป็นสิ่งที่เปิดเผยไม่ได้ ประกอบกับการวิจัยในครั้งนี้ไม่ได้วิเคราะห์ถึงผู้รับสารซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของกระบวนการสื่อสารอย่างละเอียดด้วยการสำรวจ ซึ่งถ้าทำได้ก็จะทำให้สามารถมองภาพรวมได้กว้างและลึกซึ้งมากขึ้น

อย่างไรก็ตามการศึกษาในครั้งนี้เน้นวิเคราะห์ตัวรายการเป็นหลักก็นับเป็นแง่มุมหนึ่งในการวิจัยเกี่ยวกับตัวบทของสื่อมวลชนในบริบทสังคมไทยโดยเน้นในแง่ของการเมือง ดังนั้นการศึกษาในแง่มุมที่แตกต่างต่อไปจะช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่กว้างขวางมากขึ้น